Zensor 75

herfst 2016

NIET WETEN

zen centrum amsterdam

NBA
NEDERLANDS BOEDDHISTISCH ARCHIEF

Redactioneel

Begin augustus is Pjotr van der Reep overleden. Dit nummer van de zensor opent met zijn afscheidsgroet.

De dood, zo besluit Niko zijn bijdrage, is het ultieme niet-weten. De laatste confrontatie met het besef dat de werkelijkheid zich in principe altijd weer onttrekt aan de begripsmatige vat die we op haar hebben. Het is handig om een boom van een lantarenpaal te kunnen onderscheiden; van lantarenpalen is het immers moeilijk planken zagen, en bomen geven zo weinig licht in het donker. Maar mystiek gesproken, zijn zulke indelingen kwestieus. Als we ze loslaten gaat alles stromen en ontdekken we de duistere bron van poëzie en muziek.

In de bijdragen tot dit nummer wordt het niet-weten vanuit heel verschillende invalshoeken belicht. Julia verbindt het niet-weten met de armoede van geest die voor haar de kern van het unsui- zijn vormt. Egbert zoekt het paradoxaal genoeg in de Gnosis, en Francis verneemt het uit de mond van zijn eenennegentig jarige vader, terwijl Gretha en Maarten beiden een relatie zien tussen het niet-weten en de pelgrimage.

De vaste rubriekschrijvers van de soep, de bibliotheek, het sangha stokje en het haiku hoekje hadden soms wel moeite om ondanks of dankzij het mooie weer en de verre reisbestemming met een bijdrage te komen, maar ook zij ontbreken in dit nummer niet.

Ten slotte treft u in dit nummer een afscheidsinterview aan met Meindert van den Heuvel, waarin hij terugblikt op vijfendertig jaar Kanzeon Zen Centrum en vaststelt dat de toekomst toch altijd het grote niet-weten blijft.

Inhoud

Een laatste groet...

Lieve vrienden en vriendinnen in de geest,

Natuurlijk had ik het liefst van ieder persoonlijk afscheid genomen. Maar daarvoor ontbreekt inmiddels de tijd en de energie. Daarom probeer ik langs deze weg mijn grote dankbaarheid uit te spreken voor al de jaren waarin wij elkaar mochten kennen. De momenten van vreugde die we ervaren bij het soms plotselinge ontwaken tot geestelijke helderheid, maar ook het verdriet en de teleurstelling wanneer de grote twijfel weer eens toeslaat.

Maar altijd is daar het vaste baken in de praktijk van zen: ZAZEN. Zit als een berg, onaangedaan door welke beroering dan ook. Eenvoudig accepteren wat is, zonder daar voorkeur of afkeer op los te laten.

Of om mijn stokpaardje weer eens te gebruiken; blijf met twee benen stevig op de grond en neem de werkelijkheid altijd zoals die is en niet zoals je denkt of wenst dat ie is. Ken of herken jezelf als de volledige mens die je altijd al bent. Ontken niets en ervaar ogenblikkelijk je ware natuur: GELUKZALIGHEID. Inmiddels ervaar ik aan den lijve dat zelfs de naderende dood hiervoor moet wijken.

Het gaat jullie goed. Dat groot inzicht je deel mag zijn.

Gassho,

Pjotr Gendo (bron van de weg) van der Reep

Diep in het drijfzand

‘Iedereen is geneigd te denken: ‘Ik weet hoe het zit.’ Ook in spiritueel opzicht. Hier wordt de illusie doorgeprikt dat jij snapt waar het leven over gaat.’ Aldus Niko over de zenpraktijk. ‘Wij beoefenen het niet-weten. En dat is voor velen een schrikwekkende gedachte. Je hebt altijd gedacht zeker te weten wie je bent en die overtuiging begint nu te wankelen. Hier worden dingen afgebroken – op spiritueel vlak dan. Het gaat over het doorzien van het zogenaamde weten, van de begrippen. Vastomlijnde begrippen pellen we af tot er niets van overblijft.’

Door Jacqueline Oskamp

‘In het dagelijks leven hebben we allerlei kennis nodig om te kunnen handelen, boodschappen te doen, ons vak uit te oefenen, enzovoorts. Maar je kunt wel een hoop kennis hebben vergaard, of zelfs ergens in uitblinken, als het over het leven gaat blijkt die opeens nutteloos.

‘Weten leidt tot niet-weten: weten ontdekt vanzelf steeds duidelijker wat het wel en niet weet. Maar het is niet zo dat weten het niet-weten afbreekt, of omgekeerd. Die twee bestaan naast elkaar, parallel, het zijn twee polen. De pool van het weten blijft overeind, maar wel wordt steeds duidelijker dat er een grens is aan het weten – op alle gebieden. Stel je probeert je een begrip te vormen van het lichaam. Dat kun je vanuit de biologie doen, maar dan begrijp je maar één facet. Je kunt het lichaam medisch benaderen, maar dan snap je opnieuw één aspect. Al die benaderingen stuiten ergens op een grens. En wat het lichaam dan precies wel is, blijft een groot raadsel. Daar rijst een mysterie.

‘We kennen allemaal de grote vragen van leven en dood. Dagen kun je er geen last van hebben en opeens denk je ‘Hé, waarom loop ik hier eigenlijk rond?’ Dan kun je naar de bibliotheek gaan, maar de boeken zullen je het antwoord verschuldigd blijven.

‘Je kunt een ster zijn op het gebied van de astronomie, maar op zeker moment stuit je op de grens van het begrip waar wij vandaan komen. In de koanstudie kennen we mu: wat is de oorsprong van mu? Je leert dan dat mu ik is. Wat is de oorsprong van ik? Dat kun je met

je verstand benaderen: ik kom van mijn ouders, die komen van mijn grootouders, die van mijn overgrootouders, enzovoorts. Zo beland je bij Adam en Eva. Maar waar komen die dan vandaan? Die zijn geschapen door God. Waar komt God dan vandaan? En zo komen we uit bij de big bang, die vaak wordt gezien als het begin van ons heelal. Veel mensen zijn daar tevreden mee, maar in wezen blijft het mysterie intact: wat was het begin? Waar? Op dat punt begint een geweldig niet-weten.

‘Niet iedereen kan zoveel onzekerheid aan. Voor traditionele religies is dat uitgangspunt te bedreigend. Niet-weten is subjectief, terwijl een geloofssysteem dogma’s nodig heeft. In werkelijkheid staat elk geloofssysteem op drijfzand. Eigenlijk kun je niets beweren op dat vlak, ook mijn dharmalessen zijn gebaseerd op drijfzand. De mystieke tradities proberen vervolgens in dat drijfzand af te dalen om te kijken wat het precies is. De institutionele religies proberen vlondertjes te timmeren om maar niet weg te zakken in het zand. Want het heeft enorme consequenties voor goed en kwaad, voor de ethiek. Een besef van goed en kwaad dat we in het dagelijks leven wel degelijk nodig hebben, maar dat in het licht van een spiritueel weten wegsmelt.

‘Niet-weten kan een geweldige creativiteit genereren, het kan de verbeelding in werking zetten. We kunnen elkaar mooie verhalen vertellen, over de schepping, over de verlossing – kijk maar naar de soetra’s, prachtig. Soms bevatten die ook een filosofische reflectie. In het mahayana, in de hart soetra, worden alle begrippen ontkend. Dat betekent niet dat er niets bestaat, maar via de logica worden alle begrippen weggenomen, zodat de volle werkelijkheid ongecensureerd op je afkomt. Niet-weten is dus niet niets, maar toont een werkelijkheid die groter is dan we denken. Empty being, wondrous being.

‘Als je dat kunt zien, ontstaat er opeens een mirakel. Geen feiten, alleen maar wonderen. Dat kan veel creativiteit opleveren. Ik ben nu bezig met mystiek als bron van kunst. Als dichters of componisten over hun werk praten, gebruiken zij vaak puur mystieke termen. Daaruit blijkt dat er in ons een creatieve bron is die even belangrijk is als ons intellect. Maar vanuit de mystiek alleen kun je niet leven, we hebben het intellect ook nodig. Anders zou je alles door elkaar gooien. Een boom noemen we dan met plezier een lantarenpaal. Omdat de werkelijkheid zich volledig openbaart, loopt alles door elkaar. Als de grenzen van begrippen weg zijn, dan stroomt alles. Dat is waar poëzie en muziek ontstaan.

‘Niet-weten is niet het eindpunt. Want wat volgt eruit? Dat je goed moet kijken naar je omgeving om te begrijpen waar je bent en wat je te doen hebt. Goed kijken is de enige manier om contact te maken met de werkelijkheid. Aandacht. Daar komt zen om de hoek kijken. Aandacht is ook de bron van kunst. Natuurlijk kent kunst ook een ambachtelijk aspect, maar als die bron niet wordt aangeboord, gebeurt er niets.

‘De werkelijkheid omvat veel verschillende aspecten. Een heel vitaal aspect van de werkelijkheid is de dood. Daar zien we de vergankelijkheid. Ik weet dat ik dood ga – dat is een deel van de werkelijkheid – maar over de dood zelf en wat er daarna komt, rest mij een duister niet weten. We hebben alleen veel verhalen. De dood duwt ons in een verschrikkelijke vorm van onwetendheid. Het ultieme niet-weten.’

Een naakte gelofte

Armoede van geest – niet willen, niet weten, niet hebben – is voor Julia de kern van het monnikschap… mét het vuur.

door Julia Jinne Veldkamp

Op 30 juni werd ik door Niko Sojun Tydeman tot monnik gewijd. Toen het bijna gebeurd was sprak Niko de woorden: 'Julia, Julia….wat heb je gedaan?'.

Vanwaar?

Ja, wat heb ik gedaan? Vanwaar toch monnik willen worden? Een monnik die niet eens het klooster in gaat. Hoe werkt dat? Ben ik niet een nep-monnik? Doe ik dit niet veel te snel? Is het niet te sektarisch? Heb ik me ooit op mijn 30e (zo laat pas) ontworsteld uit de Gereformeerde Kerk, om opnieuw toe te treden tot een instituut? Ben ik terug bij af? Mijn haar eraf, of niet? Wat is dat voor iets raars, mijn haar eraf? De mysticus zwijgt.

Door dat haar eraf, loop ik er nu bijna mee te koop. Open en bloot op straat, geen ontkomen aan. De buren, mijn cliënten en vrienden viel ik niet lastig met mijn beoefening en passie. Nu confronteer ik hen hier plotseling mee. Mijn ouders… Vanwaar? Als teken van onthechting? Terug naar het sobere Gereformeerde? Brrr..

Dwars er doorheen

En toch, er was iets, dwars door al deze vragen heen, wat dit wilde, wat monnik wilde worden bij mijn leraar Niko Sojun Tydeman. Met ook het haar eraf. Niettemin bij menige monnikswijding kreeg ik een unheimisch gevoel. Ik vond het zo rauw, zo kwetsbaar, zo heel alleen. En toch, ik verlangde ernaar de gelofte te doen van de 'armen van geest': 'niets te willen, niets te weten en niets te hebben' uit de preek van Meister Eckhart welke mij destijds bij mijn leraar bracht. Nico sprak een paar maanden voor mijn monnikswijding twee woorden die bleven hangen. Deze twee woorden ging dwars door de kleine en grote twijfels heen. Het gaat om de woorden: dankbaarheid en ontbloting.

Dankbaarheid

Bij de monnikswijding van Kitty de Haan, afgelopen april, bleef het woord ‘dankbaarheid’ uit de Raisonmon hangen. Zo staat het er: ‘Nu je een gewijde zen boeddhistische monnik geworden bent, denk met grote dankbaarheid aan je ouders en dank hen dat zij je leven hebben beschermd en gevoed; je kwam tot leven door jullie wederzijds karma. Nu zal je in staat zijn dit leven vrij en dienstbaar toe te wijden aan het welzijn van alle wezens’.

Ontbloting

Tijdens de sesshin in het voorjaar zei Nico; ‘dit is een pad van ontbloting’. En ik wist: het haar eraf, dit is een naakt pad, geen ontkomen aan.

Wilde er niet omheen

Ik wilde er niet omheen, maar ik zag nog steeds tegen de ceremonie op. Ik vond het zo’n gedoe. Bijna een beetje opzichtig. Laat me toch gewoon op dat kussen zitten. Dat is genoeg.

Gaandeweg ging ik ook de blijdschap van de ceremonie inzien. Ik las het boek *The Ochre Robe* van Agehananda Bharati. De naam ‘Agehananda’ die hij kreeg bij zijn monnikswijding betekent: gelukzaligheid door thuisloosheid, gelukzaligheid waar er geen thuis is. Een thuisloosheid die is verbonden met de schoonheid van het leven. Zo schrijft hij; ‘Mijn beslissing om monnik te worden werd aangemoedigd door de intuïtie van een immense schoonheid, de perceptie van een unieke doordringende vreugde van de dingen om mij heen’. Over het monnikskleed schrijft hij: ‘Voor mij geeft het monnikskleed (the ochre robe) me een vreemd bijna-heilig vertrouwen. Zijn koel, vreemd ruwe contact met mijn lichaam maakt me alert en meer gevoelig voor de dingen en personen om me heen’.

Ik werd doordrongen van de schoonheid van de gelofte van thuisloosheid, hoe radicaal deze gelofte ook is.

Het vuur woedt

En nu ben ik dankbaar voor deze ceremonie. Dankbaar voor de mensen die me bij de monnikswijding omringden. Dankbaar voor het mogen gaan staan voor de gelofte. Ach, de kracht van de gelofte, van het ritueel! Ik schrijf dit stukje in Green Gulch Farm, nadat ik door het vuur van een bosbrand uit Tassajara ben verdreven. Het vuur, waaraan blijkbaar niet te ontkomen is. En zo ervaar ik het monnikschap ook, het alles verterende vuur, dat van geen wijken weet. Het vuur, dat de brandblussende ‘fire monks’ in 2008 bij een brand

die Tassajara bijna verwoestte niet als vijand zagen, maar als een rauwe werkelijkheid, een kracht waarvoor ze niet anders dan respect konden hebben en waar ze mee leefden. Zo werd het deze zomer ook gezegd bij de zogenaamde work circle (elke ochtend om 08.30 uur, een staande bijeenkomst in een cirkel); ‘We weten dat het vuur ons weer zal naderen, vroeg of laat, we leven met het vuur’.

Het vuur gaat door

Ik wil het vuur van Pjotr Gendo van der Reep eren. Eerder stak hij in mij het vuurtje aan van de twijfel over de monnikswijding. ‘Zou je dat nou wel doen? Denk goed na, waarom je het wil’. Later verbrandde hij al mijn twijfels en wees me onverkort de weg. ‘Niet talmen, Julia. Je bent al een monnik, vrees niet, doe het’. En hij was erbij met zijn witte rakusu, gemaakt door Jacky. Ik vond het een immens geschenk dat hij erbij was. Grote dank aan Pjotr!

‘Ik ben de bron’

Zodra je namen gaat geven spreek je niet de waarheid… maar gelukkig is daar Manjushri nog met zijn zwaard

Door Egbert Mumon Gerritsen.

Alle beelden, woorden en concepten die ik probeer te maken zijn bij voorbaat gedoemd om door het vlammende zwaard van Manjushri doorkliefd te worden. Gelukkig maar, want dit zwaard brengt ook licht in de duisternis van de nacht.

‘Ik weet de bron, haar wellen en haar stromen, al is het nacht. Die eeuwige bron is heimelijk en verzwegen, en toch, ik weet haar stroombed wel gelegen, al is het nacht. Ik weet dat schoner niets is uit te denken en dat zij hemelen en aard wil drenken, al is het nacht.’
‘Iedereen die dit water drinkt zal weer dorst krijgen,’ zei Jezus, ‘maar wie het water drinkt dat ik hem geef, zal nooit meer dorst krijgen. Het water dat ik geef, zal in hem een bron worden waaruit water opwelt dat eeuwig leven geeft.’ (Joh.4:13)

De mysticus en dichter heeft weet van de bron en drukt dit op zijn eigen manier uit. Tegelijkertijd weet hij dat hij dit niet kan aanwijzen of concretiseren, noodgedwongen spreekt hij over datgene waarover hij alleen maar kan zwijgen. Weten, al is het nacht.

Meister Eckhart zegt: ‘Midden in de nacht, toen alle dingen in stilte zwegen, toen werd tot mij gesproken een verborgen woord.’ Het zwijgen is niet-weten.

De nacht van het niet-weten, het niet onder woorden kunnen brengen, er niet de vinger op kunnen leggen of het beheersen en controleren. Zodra je namen gaat geven, spreek je niet de waarheid. Toch moet de mysticus spreken, hij kan er niets aan doen. Mystiek komt van muein (Grieks): zwijgen. Zwijgen is noodzakelijk op de juiste tijd, spreken ook en daarna komt Manjushri met zijn vlammende zwaard.

Pjotr is op 9 augustus heengegaan, zijn lijden is beëindigd. Zijn boeddhistische naam: Gendo, bron van de weg. Jacky en Pjotr zijn hun weg gegaan. Bij onze laatste ontmoeting zei hij nog,

terwijl hij op zijn lichaam klopte, dat dit lichaam tijdelijk was maar dat de bron, hij wees op zijn hart, door zou gaan. Hij zei dit stralend en vol overtuiging vanuit de kennis van zijn hart. Ik was erg op hem gesteld en zal met liefde aan hem denken. Zijn helderheid van geest en zijn concrete en no nonsense beoefening blijven voor mij een voorbeeld. Zijn hulp bij het naaien van mijn rakusu, samen met Jacky, maken deze rakusu extra bijzonder. Ik voel mij ook heel erg met Jacky verbonden en heb diep respect voor de wijze waarop zij de afgelopen tijd met de ziekte van Pjotr is omgegaan.

De 'Kennisse des Harten' noemde Gilles Quispel de Gnosis. Hij leefde van 1916 tot 2006 en was hoogleraar kerkgeschiedenis in Leiden en bevriend met Jung, die ook veel belangstelling voor de Gnosis had. Quispel werd bekend door zijn studie van de klassieke en christelijke Gnosis, in de periode vóór het concilie van Nicea (325 n.chr.). In dit concilie werd de christelijke verzoeningsleer geïnstitutionaliseerd en daarna werd de Gnosis bestreden als zijnde ketterij. In de Gnosis staat de persoonlijke doorleefde ervaring centraal; geen leergezag, traditie of enige externe authoriteit. Het Griekse woord gnosis betekent kennis, inzicht. De Gnosis is een weten dat we niet vergaren via de louter cognitieve weg, maar dat ons als het ware geopenbaard wordt. De sleutel ligt diep in ons zelf. Volgens de gnostiek is de diepste kern van ieder mens goddelijk en wordt vaak ook beschreven als een vlam van goddelijk licht. De mens is dat alleen vergeten. Via openbaringen of het horen van de innerlijke stem kan hij zich weer gaan 'herinneren' wie hij (zijn diepste Zelf) is. De gnosticus zegt dan ook: Zelfkennis is Godskennis. Wie zichzelf kent, kent het Al. Het behoeft verder geen betoog dat de weg naar binnen een spirituele weg is. De vraag is dan natuurlijk wel of er überhaupt nog zoiets als een kenbaar zelf in dit lichaam is te vinden (oud-germaans; lichaam, vleeshemd). In ieder geval geen onveranderlijk, eeuwigdurend zelf.

Dogen zegt: 'De boeddhaweg bestuderen is jezelf bestuderen, jezelf bestuderen is jezelf vergeten, jezelf vergeten is verlicht worden door de tienduizend dingen en zo trekt verlichting verder zonder een spoor achter te laten.'

Boeddha heeft zijn leer ooit beschreven als een vlot, dat je kunt gebruiken om een woeste rivier over te steken. Eenmaal aan de overkant ga je daar niet mee rondsjouwen. Ook dit vlot wordt vernietigd zonder een spoor achter te laten.

De onzekerheidsrelatie: ‘Gij zult niet weten’

Al op de middelbare school liep Maarten tegen de grenzen van het weten op. Sindsdien heeft het niet-weten alle aspecten van zijn leven doordrongen

Door Maarten Olthof

‘Als scholier tijdens het eindexamen bezit je meer kennis dan op enig ander moment in je leven’, zo is mij wel eens verteld. Op school wordt hard naar dit resultaat toe gewerkt. Zo kreeg ik in mijn jeugd het idee dat ik mij bevond in een opgaande lijn van kennis, die ooit zou culmineren in een moment waarop ik alles zou weten. Ongeveer zoals men aan het eind van de 18e eeuw dacht in de klassieke natuurkunde. Er leefde toen een ongekend enthousiasme over de juistheid van de theorieën van Newton. Met zijn wet van de zwaartekracht kon men voorspellingen doen over het gedrag van bewegende objecten. Dit betekende het einde van de Griekse opvatting die duizenden jaren was meegegaan: op aarde gelden andere wetten dan in het 'hemelse’ heelal. Men ging zelfs zo ver te beweren dat alles in het heelal deterministisch is. Met de wetten die daarna snel ontdekt zouden worden, zou men alle gebeurtenissen in het heelal kunnen verklaren en voorspellen, inclusief het menselijk gedrag!

In de vijfde klas van het atheneum kwam er voor mij een breuk in mijn kijk op de werkelijkheid. Tijdens een natuurkundeles werd ik geconfronteerd met de ontdekking die Heisenberg in 1927 formuleerde: de onzekerheidsrelatie, ook wel het onzekerheidsprincipe genoemd. Deze fysicus was tot de conclusie gekomen dat van een materiedeeltje weliswaar de snelheid of de plaats bepaald konden worden, maar dat het onmogelijk was zowel de snelheid als de plaats ervan tegelijkertijd te kennen. Hij legde zijn ontdekking zelfs vast in een formule: $\Delta x \cdot \Delta p \geq h/4\pi$ (mag u direct vergeten). Dit principe werd een van de belangrijkste uitgangspunten in de kwantummechanica; de fundamentele eigenschap van het heelal in een formule gegoten: GIJ ZULT NIET WETEN! Ik herinner me de kennismaking met dit principe nog steeds als een schok die me tot op de dag van vandaag is bijgebleven. Een schok die mij er toe aanzette om op een andere manier naar de werkelijkheid te gaan kijken.

Mijn ontdekking, later tijdens mijn studie ecologie, dat alles met elkaar verweven is en ook wederkerig van elkaar afhankelijk, vond naadloos aansluiting bij een kerngedachte van de Boeddha, die ik gekscherend wel eens ‘de eerste ecoloog in de geschiedenis’ noem. Van de Boeddha mogen in de eeuwen na zijn heengaan de nodige ‘weetjes’ als leerstellingen zijn opgetekend, hij toonde door zijn leven als dolende bedelmonnik met name zijn overgave aan de wijze waarop de werkelijkheid zich aanbiedt: een toewijding aan niet-weten. Heel opmerkelijk was dat hij op zijn sterfbed volgelingen adviseerde een pelgrimstocht te gaan maken.

Toen ik in 2003 te voet de boeddhistische pelgrimsplaatsen in India en Nepal bezocht, kreeg ik een glimp van de reden van zijn advies. Als pelgrim word je tijdelijk deelgenoot van de thuisloze staat van niet-weten. Je weet niet waar je de komende nacht zult slapen, waar en wat je zult eten, wie je onderweg zult tegenkomen en of je misschien beroofd zult worden. Dat is in ons dagelijkse leven natuurlijk niet wezenlijk anders, maar het is veel lastiger te zien doordat ons leven gaandeweg in vaste structuren is gestold. Overigens wijst ook de herkomst van het woord pelgrimeren al naar de ware betekenis van een pelgrimstocht. Het woord is afgeleid van het Latijnse ‘peregrine’, wat niets te maken heeft met het bezoeken van gewijde oorden. Het betekent weinig meer dan ‘zwerven over het land’. Bij zijn laatste raad moet de Boeddha het ervaren van thuisloosheid en niet-weten voor ogen hebben gehad.

Toen ik in Boeddha’s geboorteland Nepal een bergdorpje binnenliep, vroeg een jochie mij uitdagend hoe duur mijn zware bergschoenen wel niet waren. ‘Dat kan ik hem niet zeggen’, schrok ik en ik loog ‘dat weet ik niet’. Later zei mijn gids dat mijn schoenen minstens zo duur waren als het hutje waarin het jochie met zijn hele familie woonde. Die ervaring leidde ertoe dat ik Stichting Vajra oprichtte om in samenwerking met Nepalezen een poging te doen de disbalans in de wereld wat bij te stellen. Maar het niet-weten verplaatste zich en wierp nieuwe vragen op: draagt dit werk bij aan meer geluk, misschien de enige relevante vraag? Dat is niet onmogelijk, maar…: ik weet dat niet. En dan de vraag waarom wij een school in het ene dorp bouwen en niet in het andere? Waarom krijgt de ene scholier van ons een studiebeurs en grijpt de scholier verderop, onkundig van deze mogelijkheid, mis? Handen schieten uiteindelijk toch tekort en blijken dan leeg, niet-wetend wat te doen.

Niet-weten heeft in het zenboeddhisme een grote betekenis gekregen. Toch lijkt een simpel niet-weten onvoldoende. Oude zenmeesters kenden de Mahayana-geschriften als geen ander, beheersten de koans en verdiepten zich zelfs in de Pali-canon. Ook nu nog weten de

beste zenleraren je alles te vertellen over uiteenlopende geschriften, wijsgerige stromingen en religieuze tradities. De paradox hierbij is dat het lijkt of men een bepaald kennisniveau bereikt moet hebben om te kunnen zeggen dat men ‘niet weet’. Toch wijzen al deze kennis en wijsheid in slechts een richting: het binnen het Mahayana-boeddhisme opgekomen begrip prajnaparamita. Deze ‘wijsheid voorbij alle wijsheid’, mijn favoriete begrip in het boeddhisme, heeft in deze traditie zelfs gestalte gekregen in de vorm van een godin. Opperste wijsheid vond men, dualistisch, toch het beste passen bij een vrouw. Het mooiste vind ik nog de omschrijving van deze wijsheid: ‘de kennis van de niet-wetende waarheid’.

‘Zen is de wind om je oren waarderen’

Interview met Meindert van den Heuvel

Door Harry Stein

Naar aanleiding van Meinderts vertrek bij Zen Centrum Amsterdam hield de zensor een interview waarin wordt teruggeblikt en vooruitgekeken.

In de folder waarmee je je programma in de Roos aankondigt lees ik dat je al in 1980 met zen in aanraking kwam, hoe verliep dat?
Dat was nog in de Kosmos, waar ik eerst alleen maar op zaterdagavond kwam om te dansen maar later ook Nico leerde kennen die op de ‘zenzolder’ les gaf. Nico heeft me toen de beginselen van zen geleerd; hoe je moet zitten… echt de basics. De eerste tien jaar beoefende ik behalve zen ook yoga, bij Nanda Peek, maar later bleef alleen zen over. Nico is daarna eigenlijk als vanzelfsprekend altijd mijn belangrijkste leraar gebleven. Ook toen ik later Genpo als leraar koos was dat, realiseer ik achteraf, waarschijnlijk omdat Nico voor Genpo had gekozen.

Hoe kijk je terug op die vijfendertig jaar? Is er veel veranderd in zenland?
Ja, er is heel veel veranderd. Toen ik begon was er zo weinig in Nederland… je had de Kosmos, en daar hield het wel mee op. Als je ziet wat er nu allemaal is aan boeddhistische centra, aan leraren… de hele mindfulness beweging die erbij gekomen is. Dat maakt het soms ook lastig om voor een richting te kiezen; wil je Tibetaans boeddhisme, zen, vipassana… Die keuzestress had ik destijds niet.

Behalve dat het aanbod groter is, is het publiek tegenwoordig ook veel beter bekend met het boeddhisme. De meeste mensen die vroeger naar een introductiecursus kwamen hadden geen idee waar het over ging. Tegenwoordig heeft bijna iedereen al wel ergens kennis gemaakt met het boeddhisme of iets gedaan aan mindfulness of meditatie. Wel zie je dat vooral de opkomst van de mindfulness leidt tot een toename van wat we in onze traditie

Bompu-zen noemen: meditatie puur bedoeld voor je geestelijk en lichamelijk welbevinden. Daar is op zich niks mee mis, maar als leraar heb je de taak om te vertellen dat de beoefening veel dieper kan gaan dan dat. Toen ik begon was het vanzelfsprekender dat de mensen die het deden er ook helemaal voor gingen, tegenwoordig is meditatie meer iets wat mensen een beetje erbij doen.

Wat is het belangrijkste dat je geleerd hebt in die vijfendertig jaar?
Tsja, ik heb natuurlijk verschrikkelijk veel geleerd. En ik heb ook geen idee hoe mijn leven er zou uitzien zonder zen. Het zou in ieder geval een behoorlijk grotere puinhoop zijn dan nu, denk ik. Maar misschien is de essentie van zen wel waar Maezumi Roshi ook op wijst: je leven waarderen, dat je ademt, dat je bestaat, dat je de wind om je oren kunt voelen, puur dat, in al zijn eenvoud en simpelheid. Dat is iets wat de nabijheid van de dood ook doet. Alles wat niet echt belangrijk is valt dan weg. De zen-training stimuleert het om in dat besef te leven.

Waarom ga je weg bij Zen Centrum Amsterdam?
Nou, ik blijf nog wel af en toe dingen doen bij het Zen Centrum, maar ik heb nu door in de Roos te beginnen een formele stap naar buiten gezet omdat ik na vijfendertig jaar het gevoel had mijn eigen ding te moeten gaan doen. Het Zen Centrum is toch echt Nico zijn plek waar alles gebeurt op Nico's manier. Daar blijf ik altijd Nico zijn assistent. Het idee om nu mijn eigen plek te gaan maken geeft vreselijk veel creativiteit en energie.

Eigenlijk is het gek dat ik dat nu pas doe. Een vanzelfsprekender moment was toen ik vijf jaar geleden mijn transmissie kreeg. Ik weet achteraf niet goed waarom ik het toen niet heb gedaan. Dat is ook wel een beetje een thema in mijn leven. Ik heb twee broers en een zus, die alle drie heel jong het huis uit gingen, maar ik ben tot mijn twintigste thuis blijven wonen. Dat is kennelijk iets in mij, die neiging om te blijven plakken. Achteraf denk ik dat ik dit veel eerder had moeten doen. Ik had de zelfstandigheid die Nico me eigenlijk al gegeven had veel eerder moeten verzilveren. Blijkbaar ben ik een beetje lang bij pappa blijven hangen.

Wat ga je als je straks op eigen benen staat anders doen?
Dat is nog een groot niet-weten en zal stap voor stap duidelijk moeten worden. Maar het begint natuurlijk al met de vraag hoeveel ik aan ritueel wil gaan doen. Ik ga wel iets doen. In ieder geval de Kanzeon sutra, omdat in de toewijding de zieken en overledenen worden genoemd, dat is een belangrijk moment voor de groep als sangha. En de drie buigingen

en vier Boddhisatva-geloften. Mensen hebben daar vaak moeite mee, maar het zijn twee prachtige koans. Hoe het verder gaat zal blijken.

Hoe zie je de toekomst van het boeddhisme en zen in Nederland?
Ik hoop natuurlijk dat het gaat bloeien en wortel schieten. Maar als je bijvoorbeeld kijkt naar de yoga, zie je dat die toch vaak beoefend wordt als een soort veredelde gymnastiek, terwijl het daar oorspronkelijk ook draait om geestelijke bevrijding. Dat risico lopen we met zen ook. Dat we aan diepgang verliezen, terwijl het toch om meer gaat dan dat je lekker in je vel zit. Maar er valt weinig over te zeggen. Inmiddels zijn er zo veel serieuze centra dat ik goede hoop heb.

Niet-weten
Van de Boeddha werd wel gezegd dat hij alwetend was. Dat zijn we denk ik allemaal, maar daarvoor moet je wel bereid zijn om het met je verstand niet te weten; om het niet van te voren al op een rijtje en onder controle te hebben. Dan is alle wijsheid die je nodig hebt beschikbaar op het moment dat ze nodig is. Maar ook geen seconde eerder. Zulk niet-weten als bereidheid om de controle los te laten vereist een groot vertrouwen.

Maar ook dat niet weten kan natuurlijk weer misgaan, zoals in mijn favoriete verhaaltje van de rabbijn. Een rabbijn werpt zich in de synagoge drie keer ter aarde met de aanroep ‘Oh Jaweh, ik weet niets’. De cantor die dat ziet gaat naast hem staan en werpt zich ook ter aarde met een ‘Oh Jaweh, ik weet niets’. De schoonmaker achter in de synagoge wordt getroffen door het gebaar van deze twee, gaat naast hen staan en werpt zich ook ter aarde met de uitroep ‘O Jaweh, ik weet niets’. Waarop de cantor de rabbijn aankijkt en zegt: ‘Kijk hem nou, hij verbeeldt zich ook dat hij niets weet’.

Omdat ons ego altijd weer de kop op steekt, is onze beoefening eindeloos.

Niet-weten is pelgrimeren

Niet-weten is thuisloos zijn, een pelgrimage zonder einde door ons eigen leven…

Door Gretha Myoshin Aerts Sensei

9 Augustus. Met een half oog gericht op de verrichtingen van het Nederlandse turnteam bij de Olympische Spelen, neem ik de briefjes door waar ik de 'nog te doen zaken' op geschreven had. Op eentje staat 'Artikel'. Oh jee, en morgen 10 augustus is de deadline! Ik had Jacky voor mijn vakantie toegezegd iets voor de zensor te schrijven over het thema niet-weten. En nu net terug van vakantie, was ik het toch helemaal vergeten.

Ik had wel een lijstje met steekwoorden, die voor mij met niet-weten te maken hebben.

Zen en de grote kwestie van leven en dood

Een intrigrerende uitspraak. Kunnen we voorstellen wat het is: Leven? Kunnen we voorstellen: dood? Ik denk het niet. En toch wordt ons als zen beoefenaars gevraagd om met de grote vraag van leven en dood te werken.

We stuiten meteen op de paradox, die onze beoefening kenmerkt en die verwoord wordt in de Hart soetra: 'Geen ouderdom en dood en geen einde aan ouderdom en dood'. We zouden ook kunnen zeggen: 'Geen leven en dood en geen einde aan leven en dood'. Er is dus een toestand waarin sprake kan zijn van geen leven – geen dood én tegelijkertijd is er altijd leven en dood. Er is alleen bevrijding uit deze paradox mogelijk als we de sleutel tot deze paradox kunnen vinden.

Overvallen door ziekte

Kan ik dit toepassen op 'geen ziekte en geen einde aan ziekte'?

Het is begin januari 2016. In twee weken tijd kon ik niets meer. Geen trap meer oplopen, dan was ik helemaal buiten adem, ik kon mijn kleren nauwelijks aan of uittrekken en 's nachts had ik veel gewrichts- en zenuwpijn. Een totaal onverwachte overval op mijn lichaam, dat tot dan toe altijd gezond geweest was en een soort vanzelfsprekendheid vertegenwoordigde.

Ineens diende er zich voor mij een totaal nieuwe wereld aan. Ik werd me bewust dat mijn lichaam een leven van zichzelf had, volstrekt een eigen gang ging. Uiteindelijk zijn er medicijnen, die de ziekte weer enigszins onder controle gebracht hebben, maar toch.

Ik blijk een zeldzame auto immuunziekte te hebben, die niet te genezen is, een grillig verloop kent en met medicijnen misschien onder controle te houden is. Dus geen einde aan ziekte. Hoe zit het dan met geen ziekte?

Pelgrimeren

Ik was al voor mijn ziekte geïnspireerd door het boek van Ineke Albers '*De god van het lopen*', waarin ze de training van monniken in een Japans klooster op de Berg Hiei beschrijft. Onderdeel van hun training is honderd nachten achtereen, met slechts een lantaarntje bij zich, een vijfendertig kilometer lange voettocht (pelgrimeren) over een berg te maken, terwijl bij de vele heiligdommen precies omschreven rituelen uitgevoerd worden. Geen dag mag overgeslagen worden. De term voor dit soort beoefening is Shungyo. In het Engels wordt dit vertaald met self-cultivation en het zou omschreven kunnen worden als transformatie door voortdurende herhaling van een handeling, waardoor de integratie van lichaam en geest tot een volmaakte eenheid plaatsvindt.

Deze integratie toestand wordt ook wel geen-geest genoemd. Omdat het lichaam zich door oefening de gewenste technische en ethische bekwaamheden letterlijk eigen heeft gemaakt – de vaardigheden zijn eigenschappen van het lichaam geworden – is een sturende geest overbodig geworden.

Het onderscheid tussen de beoefenaar en zijn oefenstof is opgeheven. Men is één met de weg die men aflegt, de kalligrafie die men tekent, of de meditatie die men beoefent. De weg loopt zich, het teken schrijft zich en het leven leeft zich. Ongehinderd, ongebonden, vrij, vibrerend, perfect zoals het is.

Thuisloosheid

Ook hier hebben we met de paradox te maken. We zoeken voortdurend weer naar vaste grond onder de voeten en tegelijkertijd ervaren we dat het ons steeds ontglipt.

De belofte bij Shuke tokudo (monnikswijding): 'Ik beloof thuisloos te zijn, de wereld is mijn huis', kan ook gelezen worden als: iedere situatie enelk moment (ook ziekte, ouderdom

en dood) is mijn huis. En om dat ten volle te ervaren en te leven zal men ieder moment de gevonden vaste grond weer moeten verlaten, om het onbekende van een nieuw moment in te gaan.

Het blijft pelgrimeren: op weg naar een doel, om te ontdekken dat het doel daar is, waar men is. De weg door ons leven, wordt: de weg is ons leven, op ieder moment nieuw, fris en onbekend. Bevrijding uit de paradox kan alleen door deze paradox te leven. De bereidheid hebben om te leven in overgave en steeds weer open te staan voor het niet-weten.

Mijn vader

Soms komt met de jaren niet-weten vanzelf: ‘dat wat gaande is houdt nooit op’

Door Francis Meijer

Mijn vader is 91 jaar. Hij heet Piet. Hij woont in het huis waar wij vroeger met ons zevenen woonden. Mijn vader mocht als eerste van de acht kinderen studeren. Dat heeft hij met plezier gedaan. Hij heeft veel kennis kunnen verwerven en veel mogen zien van de wereld. Nu is hij alleen, met veel verzorging, in zijn huis.

‘Ik kan nieuwe informatie niet meer verwerken’, zegt hij.

Hij zegt: ’Ik denk dat ik het grootste deel van mijn leven wel heb gehad.’ En geeft mij een olijke knipoog.

Wat later, terwijl hij uitkijkt over de tuin: ’Ik denk niet, dat ik dit huis bewust ga verlaten. Ik ga slapen, en slapen en nog dieper slapen. Mijn geest zal dan alles in orde maken en mijn lichaam verlaten.’

En, in een helder moment: ‘Ik heb het idee dat het beeld dat ik van mijn leven heb niet meer helemaal overeenkomt met de werkelijkheid.’

Als hij in de ochtend wakker wordt verzucht hij weleens: ‘Oh, ik moet er zoveel voor doen om weer op deze aarde te landen.’

Dan kijkt hij om zich heen en zegt: ’Waar ik mee zit; hoe herken ik wat ik zie in de juiste tijd? Ik ben niet in mijn eigen huis, en toch ben ik hier. Ik heb het idee dat hier iemand anders woont.’

‘Wie dan, Pap?’

‘Die maakt zich nog niet kenbaar. Maar dat komt nog, kalm aan, kalm aan..’

‘Het is onvoorstelbaar, dat ik zo’n gat in mijn hoofd heb. Alles staat schots en scheef. Ik moet daar weer orde in krijgen.’

‘Ik zit te denken: misschien moet ik een boek lezen om mijn hersenen de andere kant op te krijgen.’

Maar ook zijn er andere momenten:

‘Je moet het groot zien. Dat wat gaande is houdt nooit op.’

‘Is je verblijf hier succesvol geweest?’

‘Wat ga je doen Pap?’ - ‘Dat is geheim. Het is in de wereld van het stilhouden opgesloten.’

‘Pap, het lijkt soms wel alsof je steeds lichter wordt.’

Hij kijkt mij met een tevreden grijns aan, pretlichtjes in zijn ogen: ‘En ik hoef er helemaal niks voor te doen.’

Het Sanghastokje

Naam: Wouter de Jong
Zenpraktijk sinds: 2009

Wat was voor jou destijds de aanleiding om aan zen te gaan doen?
Na mijn studie recht te hebben afgerond, ben ik naar de toneelschool gegaan. Ik was regelmatig op televisie te zien in series en films, waaronder een lange periode in de soap *Goede tijden, Slechte tijden*. Ik genoot van alle aandacht. Een belangrijke drijfveer voor mij was (is) erkenning en succes. Op een gegeven moment kwam ik minder vaak op tv en kreeg ik steeds minder werk aangeboden. Ik voelde me steeds meer een mislukking, mijn eigenwaarde liet ik afhangen van de hoeveelheid en het soort werk wat ik had. Mijn ouders gingen in die periode op late leeftijd alsnog scheiden, mijn dertigersdilemma klopte aan, mijn vriendin en ik gingen uit elkaar (voor een tijdje, bleek achteraf). Samenvattend een cocktail van ellende, ik was niet waar ik wilde zijn. Om me goed en gelukkig te voelen gebruikte ik ineffectieve strategieën, bijvoorbeeld, afleiding zoeken in andere behoeftes als eten/drugs/seks, krampachtig mijn best doen succes te behalen. Eindeloos analyseren (lees piekeren) over hoe dit toch allemaal zo kon gebeuren. Ik probeerde mijn verdriet, angst en boosheid weg te denken. Al die strategieën hadden een averechts resultaat. Ik voelde me er slechter door en ging daardoor nog meer van die ineffectieve strategieën toepassen. Een neerwaartse spiraal. Na een jaar in gesprek met een therapeut, wist ik verstandelijk precies hoe de vork in de steel zat. Toch voelde het niet zo en ondanks al mijn inzichten viel ik herhaaldelijk steeds weer terug in mijn oude patronen die me ongelukkig maakten (wat overigens nog steeds gebeurt, maar nu heb ik meer vrede mee).

Tot ik op een gegeven moment van Maarten Heijmans een meditatie training cadeau kreeg bij de zenschool van Rients Ritkes (Zo zie je maar: ‘geven maakt gelukkig’ op manieren waarop je het niet verwacht!). Zelf ben ik nogal sceptisch en nuchter van aard, ik dacht dat het een ontspanningscursus was. Met enige aarzeling deed ik mee. Het gaf me de mogelijkheid om mijn ogen naar binnen te richten en meer innerlijke vrede te ervaren.

Waarmee vermaak je je op het kussen?
Mijn beoefening bestaat uit een mix van verschillende technieken. Meestal kies ik één techniek en daar zit ik het grootste gedeelte van de tijd mee: de adem tellen of de adem enkel gewaar zijn voornamelijk in de buikstreek, zitten met open aandacht, de vier onbegrensdheden (compassie, metta, medevreugde, gelijkmoedigheid). Soms een visualisatie en af en toe een koan.

Wat leidt je af van je zenbeoefening?
Zen

Welk boeddhistisch woord spreekt je het meest aan?
Niet enkel voorbehouden aan het boeddhisme, het woord: intenties / juiste bedoelingen (pali: samma sankappa). Misschien vind ik het wel een fijn woord omdat ik er richting aan kan geven. Waar ik machteloos sta? Tegenover meneer Dukkha…

Wat is voor jou de grootste valstrik in de zen?
Spirituele trots. En wat ze in mindfulness kringen Mac Mindfulness noemen: enkel te oefenen om een 'beter' mens te worden, in plaats van, zoals Nico het zo mooi zegt, 'een oprechte ontmoeting te hebben met jezelf'. Daar wil ik aan toevoegen: 'een oprechte liefdevolle ontmoeting met jezelf'.

Is er voor jou iets veranderd sinds je zen beoefent?
Absoluut. Het is een zegen om te weten dat ik mijn leven lang op avontuur kan in mijn binnenwereld en ik ervaar meer momenten van rust. In tegenstelling tot vroeger zie ik vaker de schoonheid van het lijden in. Sta ik toch niet zo machteloos tegenover meneer Dukkha als ik dacht.

Niets weten

Door Marrie van der Leden

Na verwoede pogingen iets op papier te zetten over 'niet-weten' geef ik het op. Ik weet er niets van. Bij mijn zoektocht naar dit onderwerp ben ik getroffen door de website van Hans van Dam: *niet-weten.nl*. Hans van Dam publiceert sinds november vorig jaar dagelijks in het Boeddhistisch Dagblad de rubriek *Hans geeft te denken - dwaalteksten over niet-weten*, door een dwaalgids. Het was niet zo aan mij besteed, maar nu zag ik op zijn website dat hij het werk van Nico (*Nico Tydeman weet het ook niet*; **http://niet-weten.nl/nico-tydeman/**) en van andere leraren, filosofen, mystici, schrijvers etc. doorgespit heeft op zoek naar citaten over niet-weten. 215 citaten uit Nico's werk is een mooie oogst, al is het door een dwaalgids uitgezocht :-)

In *Zenboeddhisten weten het ook niet* (**http://niet-weten.nl/zencitaten-a-z/**) zijn heel wat citaten te vinden. Citaten over zen en niet-weten van André van der Braak, John Cage, Elisabeth Dinnissen, Dogen, Willigis Jäger, Karl Jaspers, Dennis Genpo Merzel, Seido Ray Ronci, Shunryu Suzuki, Eckhart Tolle, Joan Tollifson, Jeroen Witkam en Doris Zölls.

De nieuwe aanwinsten in onze bibliotheek zijn:

- Shodoka, het lied van bevrijding ,
- Genjokan, de werkelijkheid van de verwerkelijking,
- De leer van het lijfelijke lichaam,
- Zen, kernteksten, samengesteld door Dirk Horai Beemster.
- Zenschetsen, omzwervingen door een zenlandschap, door Dirk Horai Beemster.
- Wilde paarden, over de weg van een zenstudent, door Corrie Koppedraijer
- Zen River Cookbook, door Tamara Myoho Gabrysch

Haiku hoekje

Door Harry Stein

Op zoek naar haiku in Japan

Deze zomer vond het haiku hoekje het hoog tijd om de haiku eens te gaan bestuderen in zijn natuurlijke leefomgeving. Op dus naar Japan, het land van de rijzende en, bleek ter plekke, tot 36 graden doorbrandende zon.

De reis wierp al snel vruchten af. Zo zijn er veel haiku's waarin de kraai een prominente rol speelt, vaak verbonden met gevoelens van verlatenheid tijdens de invallende winter:

On a bare branch / a crow has alighted / autumn nightfall (Basho)

Nu is de Nederlandse kraai (Corvus corone) een niet al te grote vogel die kraah, kraah, kraah zegt. Als die op een kale tak zit te roepen krijg je bijna een beetje meelij met hem. De kraai in Japan (Corvus macrorhynchos) blijkt van een heel ander kaliber. Hij lijkt nog het meest op een raaf, heeft een snavel waarmee hij tot diep in een karkas kan doordringen en laat een doordringend Aaah! Aaah! Aaah! horen (Geluidsopname: **https://en.wikipedia.org/wiki/Jungle_crow**) Als zo'n beest ergens in de wildernis op een kale tak zit te roepen, begin je voor je eigen hachje te vrezen.

Corvus macrorhynchos of jungle kraai

Corvus corone of Nederlandse kraai

Cicaden! Ook zulke echte haiku-diertjes…

Birds were few, / and waters distant; / the voice of the cicada *(Buson)*

Nu zien wij in Nederland nooit cicaden, maar ik had ze me altijd voorgesteld als een soort krekeltjes, die lieftallig tsjirpen. Dat viel tegen. Cicaden blijken pinkgrote, vliegende kakkerlakken te zijn die het indringende, zoemende geluid van een elektrische wekker maken. En die met duizenden tegelijk in de bomen zitten en verhinderen dat je elkaar nog kunt verstaan.

En de haiku zelf? Ik had van verschillende kanten begrepen dat ook de moderne Japanner nog dol is op haiku's en dat menig salaryman in de metro, op weg naar kantoor, zijn dagelijkse portie ervan tot zich neemt. Hm… Al stiekem over schouders glurend, bleek de interesse van de Japanner die zich naar en van het werk spoedt, toch meer naar manga uit te gaan dan naar poëzie. Op zich niet onbegrijpelijk. Aan die haiku's laven ze zich natuurlijk pas na thuiskomst, in de rust van hun eigen huis. De boekhandel zal dus wel uitpuilen van de haiku literatuur, met meters Basho, Buson, Issa, Shika…

De verificatie van dat vermoeden bleek nog niet zo simpel voor een Westerling die het Japans niet meester is en die het verschil niet kan zien tussen een science fiction roman en een haikubundel. In Canal City, het futuristische mega-winkelcentrum van Fukuoka trok het haiku hoekje de stoute schoenen aan, benaderde de winkeljuffrouw, boog beleefd en vroeg:

"Excuse me, do you have any books on haiku?"

De juffrouw glimlachte heel charmant, maar bleef elk antwoord schuldig.

‘Haiku? Books on Haiku? Basho?’

De juffrouw schudde vertwijfeld het hoofd… ze vond het duidelijk heel vervelend dat ze me niet ten dienste kon zijn met die rare vragen van me.

‘Haiku? Basho? Buson? Issa? Shika? Basho!!!’

‘Aah… Basho’ zei de juffrouw, die plotseling iets van haar moederstaal herkende in mijn blijkbaar hopeloos verhaspelde Japans en ze troonde me mee naar een bescheiden plankje haiku literatuur. Niet de rijk geïllustreerde monografieën waarop ik stilletjes had gehoopt, maar toch: echte Japanse haiku’s.

Maar misschien is een boekhandel toch niet de ware habitat van een natuurgedicht als de haiku. Dat werd duidelijk in Matsuyama, de geboortestad van Shiki, één van de vier grote haiku dichters. Behalve op een heel mooi Shiki museum, kan Matsuyama bogen op een goed bewaard gebleven Shogun kasteel uit de zeventiende eeuw boven op een met kamferbomen begroeide heuvel midden in de stad. Shiki heeft een gedicht aan het kasteel gewijd:

Matsuyama - / higher than the autumn sky / the castle tower   (Shiki)

En toen het haiku hoekje in de zinderende hitte de heuvel van Matsuyama beklom richting kasteel, de dorst lessend met liters groene ijsthee die gelukkig overal te koop is, vond het ‘t bewijs dat de haikutraditie in Japan nog steeds springlevend is. Tussen de kamferbomen stond een do-it-yourself haiku post, die de voorbijganger aanmoedigde om ter plekke een haiku te componeren. Er werd uitgelegd wat een haiku was, er was een kastje met pennen en blaadjes waarop het vers kon worden genoteerd en een postbus waarin het resultaat kon worden gedeponeerd ter latere beoordeling door een deskundige haiku jury. Toen heeft ook het haiku hoekje zich voor het eerst zelf aan een haiku gewaagd:

Sunlight beating down… / all the green tea in the world: / no use, up castle hill.

Leven en dood

Marianka is in de ban van de zomer en van zomerse plannen… een simpel soepje

Door Marianka Schep

Ik was deze zomer in de Mani op de Peloponnesos in Griekenland, om te werken aan mijn spirituele biografie en te zien of ik die kon verluchtigen met schilderingen of driedimensionaal werk. Dat werd heel verrrassend. Tijdens een meditatie leek het alsof mijn hele huid uitdijde en alles huid werd, de lucht de zee de bomen alles werd HUID. Dat schilderij heet ook ‘Huid’, en het tweede was ook heel sterk; ‘Aarde’.

Ik was zo enthousiast dat ik van daar uit Connie mailde, vanuit dit stille paradijs van zee en woeste bergen:

‘Het lijkt mij zo’n ontzettend goed idee als jij hier een schrijfcursus met zitten komt geven voor mensen die (een spirituele biografie) willen schrijven. Het is hier doodstil, sinaasappelbomen voor de deur en de zee op 20 m. afstand. Zeg ja, dan word ik nog gelukkiger.’

Dit was om 22.35 uur en om 23 uur kwam haar antwoord: ’JA’

JA is een prachtig woord. Ja is onvoorwaardelijk; Ja is grenzeloos; Ja is huid; Ja is aarde. Dit Ja komt in mijn spirituele biografie. Wat een oerkracht: ‘JA’.

Nu is het dinsdag 9 augustus en zitten we hier in de Hortus om dit JA vorm te geven. Volgend jaar eind mei, begin juni, 10 dagen. Dus geef je maar vast op als je wilt schrijven in een tijdloos stilteparadijs.

En tegelijkertijd vandaag dinsdag 9 augustus, als decor achter een doorzichtige wand, is dit de dag dat Pjotr afscheid neemt. Afscheid van het leven, Jacky, familie, ons. Zo onwerkelijk dit, dit nu, het speelt de hele tijd tijdens ons gesprek op de achtergrond. Pjotr, Jacky, familie,

Soeprecept maissoep ruim 4 personen. Gemakkelijk soepje.

2 eetlepels zonnebloem olie
1 ui, fijn gesneden
1 teen knoflook, uitgeperst
½ tl sambal
2 aardappelen in blokjes
1 rode paprika in kleine blokjes gesneden
6 dl groentebouillon
5 dl melk
1 blik 350 gr. maiskorrels, uitgelekt.
2 eetl fijngesneden peterselie.

Bak ui en knoflook op middelhoog vuur 3 minuten, en voeg de aardappels en paprika en bouillon toe en kook tot de aardappelen gaar zijn. Roer de sambal erdoor. Pureer de helft van de soep met een staafmixer. Voeg de andere helft weer toe samen met de melk en de maiskorrels en verwarm de soep tot hij goed heet is. Niet koken. Strooi er de peterselie overheen en schep op.

de sangha en wij die hier zitten, plannen maken en tegelijk ook daar zijn, bij Jacky, bij Pjotr, ieder op onze eigen manier.

Zo onwezenlijk, alles gaat door en een leven stopt, alles verandert, alles gaat door.

Wat is dat nu, leven/dood, wat is het, hoe kan dit.

Huid, uitdijende huid. Aarde. Oerkracht. JA.

Verandering.

Buiten voor mijn raam zoemen de hommels om de jasmijn en in de Oost-Indische Kers op de vensterbank.

Dan is dit ook nog een soeprubriek. Soep, eten, leven… Voeding, ja. Ook eten als ik denk: nee vandaag maar niet, laat maar even zitten vandaag. En dan toch iets eten.

In de nieuwe winterzensor

De vormgeving van de winterzensor is een pilot van het ontwerpproject -ISM van Anchorette Koolman. Dit project bestaat uit een serie tijdschriften waarbij elke editie inhoudelijk aan een –isme gewijd is. Denk hierbij aan escapisme, kapitalisme en feminisme. In lijn hiermee heet de winterzensor 'Zenbuddhism'.

Deze keer dus geen specifiek thema. In plaats daarvan hierbij vierenveertig thema's van alle voorafgaande Zensors waardoor je je mag laten inspireren:

Aandacht | *Mystiek* | *De leraar* | *Niet weten* | *Zitten op niveau* | *Niet onnodig vasthouden* | *Energie, chi en prajna* | *Rangen en standen* | *Verlangen* | *Op reis* | *Zen en vrouwen* | *Nieuwe media* | *Dharmanamen* | *Verbondenheid* | *Vreemdgaan* | *Hara* | *Medemens* | *Natuur* | *Moraal* | *Transmissie* | *Zen en ergernissen* | *Zenkloosters* | *Zenboeken* | *China* | *Spiritualiteit* | *Sangha* | *Maizumi Roshi* | *Kanzeon* | *Psychologie* | *De vier geloften* | *Verlichting* | *Rituelen* | *Erotiek* | *Jukai* | *Lichaamswerk* | *Geweld* | *Leraar en leerling* | *Lijden* | *Verlangen* | *Werk* | *Veranderen en ontspannen* | *Wijsheid* | *Koans* | *Zen en kunst* |

Opvallend is dat compassie er niet bij zit – vind je ook niet?

Stuur je stukje van maximaal 750 woorden naar abkoolman@gmail.com voor 7 november. Dank je wel!

Colofon

Redactie
Anchorette Koolman
Alfred Marseille
Egbert Gerritsen
Harry Stein
Jacky Demmers
Vacature; met voorkeur voor een vrouw

Ontwerp
Anchorette Koolman & Alfred Marseille

Beeld, beeldredactie & opmaak
Alex Palmboom
Jasper Engel
Liddy Vonk

Redactieadres
Egbert Gerritsen
Zensor@zenamsterdam.nl

Zensor...4 nummers per jaar van herfst t/m voorjaar

De Zensor komt in de zendo te liggen. Voor vaste donateurs is de Zensor gratis beschikbaar; zij kunnen een exemplaar uit de zendo meenemen. Voor alle anderen is de Zensor los te koop voor €3,-

Adres
Zen Centrum Amsterdam
Binnenkant 39
1011 BM Amsterdam
www.zenamsterdam.nl
info@zenamsterdam.nl
06 – 29 12 89 89

wat

s de eeuwigheid?
Ze is noch dit noch dat,

Noch nu noch iets noch niets, ze is
ik weet niet wat’

ngelus Silesius